

ВИСНОВОК

наукового керівника щодо виконання
індивідуального плану освітньо-наукової програми
підготовки доктора філософії та роботи над дисертацією
Кошельника Владислава Едуардовича
«Військові конфлікти на пострадянському просторі: порівняльний аналіз»,
яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 052 – Політологія

Кошельник Владислав Едуардович, 1997 року народження, має кілька вищих освіт. З 2012 по 2016 рік аспірант навчався в Полтавському музичному училищі імені М.В. Лисенка за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» та отримав диплом молодшого спеціаліста з відзнакою. З 2016 по 2020 рік навчався в Полтавському юридичному інституті Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за спеціальністю 081 – «Право» та отримав диплом бакалавра. З 2020 по 2022 рік навчався в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка за спеціальністю 061 – «Журналістика», здобувши диплом магістра з відзнакою. З вересня 2022 року зарахований на навчання до Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія».

Упродовж навчання в аспірантурі здобувач належним чином виконував індивідуальний план освітньо-наукової програми «Політологія». Він відповідально ставився до освітньої складової підготовки, сумлінно відвідував заняття, своєчасно готував навчальні та наукові матеріали, активно долучався до обговорень і наукових заходів, що сприяло формуванню його професійних компетентностей. У процесі виконання освітньо-наукової програми здобувач набув універсальних навичок дослідника, зокрема опанував сучасні підходи до організації наукового пошуку, а також удосконалив уміння усної та письмової презентації результатів власної наукової роботи. Ним засвоєно необхідні теоретичні знання, сформовано практичні уміння та навички, а також інші компетентності, достатні для продукування нових наукових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі політології та здійснення професійної і дослідницько-інноваційної діяльності. Аспірант оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, що дало змогу якісно здійснити власне наукове дослідження. Отримані результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне значення для розвитку політичної науки та можуть бути використані у практичній площині, зокрема в аналітичній та експертній діяльності.

Важливим показником наукової активності здобувача є результати його наукової роботи у вигляді опублікованих статей і тез та у сфері науково-комунікаційної діяльності. За час навчання аспірант опублікував чотири наукові статті, одна з яких розміщена у міжнародному фаховому виданні. Крім того, він брав активну участь у всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях, виступав із доповідями, за результатами яких опубліковано наукові тези у відповідних збірниках матеріалів конференцій. Варто також відзначити практичну складову професійного становлення здобувача. Упродовж 2024–2025 років аспірант проходив стажування у Верховній Раді України, де мав можливість

ознайомитися з особливостями функціонування законодавчого органу держави та застосувати набуті наукові знання у практичній площині.

Загалом аспірант продемонстрував належний рівень наукової підготовки, відповідальність у виконанні індивідуального плану та здатність до самостійної науково-дослідницької діяльності.

Подана дисертаційна робота присвячена комплексному дослідженню військових конфліктів на пострадянському просторі в порівняльно-політологічній оптиці. Тема є, безумовно, актуальною як з науково-теоретичного, так і з практично-політичного сенсу. Її значущість визначається тим, що пострадянський простір продовжує залишатися зоною високої конфліктогенності, де наслідки розпаду СРСР, незавершеність політичної трансформації, інституційна слабкість частини держав та зовнішні геополітичні впливи формують тривалі ризики регіональній і міжнародній безпеці. У дисертації переконливо обґрунтовано, що військові конфлікти в цьому макрорегіоні не є випадковим збігом локальних криз. Вони мають системну природу й коріняться у поєднанні історичних, етнополітичних, безпекових, соціально-економічних, геополітичних і цивілізаційно-ідеологічних чинників, сукупність яких не сприяла позбавленню негативних проявів неоптримональних режимних характеристик. Саме такий підхід – не фрагментарний, а системний – становить важливу перевагу дослідження.

Слід підкреслити, що в роботі тема конфліктів розглядається не ізольовано від проблем державотворення, а у тісному зв'язку з процесами модернізації пострадянських політичних режимів. Це методологічно правильна і науково продуктивна логіка, яка дозволяє показати, що військово-політична конфліктність у регіоні є, з одного боку, наслідком незавершених трансформацій, а з іншого – чинником, що ускладнює ці трансформації.

Окремою сильною стороною дисертації є фокус на українському вимірі пострадянського простору та аналіз еволюції українсько-російських відносин у 1991–2025 рр. Автор послідовно доводить, що повномасштабне вторгнення РФ 2022 року не є «випадковим переломом», а постає кульмінацією тривалої конфліктної логіки, в якій поєдналися неоімперський ревізіонізм, інструменталізація залежностей і криза міжнародних безпекових гарантій.

З огляду на зазначене, обрана тема відповідає як стратегічним запитам сучасної політології, так і практичним потребам державної та безпекової політики України.

У дисертації коректно визначено:

1. мету – здійснення системного компаративного аналізу військових конфліктів на пострадянському просторі, виявлення їх передумов, особливостей перебігу, уроків та перспектив врегулювання;
2. об'єкт – політико-територіальна трансформація на пострадянському просторі;
3. предмет – збройні конфлікти на пострадянському просторі, їх причини, перебіг і особливості врегулювання;
4. хронологічні межі – від 1991 до 2025 року;
5. територіальні межі – пострадянський простір із акцентом на Східну Європу та Кавказ.

Завдання дослідження сформульовано чітко й логічно: від теоретичного осмислення еволюції політичних режимів і підходів до вивчення конфліктів – до аналізу причин та перебігу збройних конфліктів, ролі міжнародних акторів, місця України у

пострадянській трансформації і причин повномасштабного вторгнення РФ. У процесі роботи ці завдання реалізовані послідовно та в повному обсязі.

Структура дисертації є змістовно виправданою: три розділи утворюють цілісну аналітичну дугу – від теоретико-методологічного фундаменту до емпірично насиченого порівняльного аналізу й узагальнення в українському кейсі. Така архітектоніка дозволяє уникнути декларативності та забезпечує внутрішню логічну завершеність роботи.

Методологічна основа дисертації відповідає складності обраного предмета. У роботі застосовано комплекс загальнотеоретичних і спеціальних методів: аналіз, синтез, порівняння, опис, узагальнення, індукцію, дедукцію, систематизацію; історико-хронологічний, політико-порівняльний, структурно-логічний і структурно-функціональний методи; пошуково-бібліографічний підхід до формування джерельної бази.

За результатами розділу 1 дисертантом обґрунтовано, що модернізація пострадянських політичних режимів є неоднорідним і суперечливим процесом, у якому демократичні практики нерідко співіснують із неопатримоніальними та авторитарними механізмами владарювання. Показано значення інституційної спадщини, ролі еліт, зовнішніх орієнтацій та політичної культури для траєкторій трансформації держав регіону.

За результатами розділу 2 з'ясовано причини виникнення та відтворення збройних конфліктів на пострадянському просторі, подано їх порівняльні характеристики, окреслено роль міжнародних організацій, провідних держав та інформаційного середовища у процесах ескалації та деескалації. У роботі слушно підкреслюється, що частина конфліктів підтримується через механізми зовнішнього впливу й політику контрольованої нестабільності.

За результатами розділу 3 виконано комплексний аналіз становлення України як незалежної держави на пострадянському просторі та міжнародній арені, динаміки українсько-російських відносин і витоків повномасштабної агресії РФ. Важливим науковим результатом є висновок про несумісність двох моделей суверенітету: української (суб'єктної, європейсько-орієнтованої) і російської (неоімперської, ревізійністської). Ця несумісність, у поєднанні зі слабкістю дієвих міжнародних механізмів примусу до миру, стала структурним підґрунтям тривалої війни.

Наукова новизна дисертації є достатньо переконливою і полягає у реальному змістовному наповненні.

Найбільш вагомим елементом наукової новизни є авторська концептуалізація російсько-української війни як процесу лімінальної війни. У дисертації обґрунтовано, що російсько-українська війна не може бути коректно пояснена лише через події 24 лютого 2022 р. У межах цього підходу здобувачем запропоновано авторську модель еволюції лімінальної війни. Її наукове значення полягає в тому, що вона дозволяє описати війну як процес послідовної ескалації, а не як одномоментну подію. У цій моделі війна починається не лише тоді, коли агресор офіційно або відкрито застосовує регулярні війська, а тоді, коли він системно руйнує суверенітет іншої держави через приховані, непрямі, неоднозначно атрибутовані та частково силові інструменти.

Окрему наукову цінність має введення та обґрунтування поняття «розрив лімінальності». У дисертації це поняття використано для пояснення моменту, коли прихована або частково заперечувана війна переходить у відкриту воєнну фазу. На матеріалі російсько-української війни доведено, що таким розривом стало 24 лютого 2022

р., коли Російська Федерація відмовилася від попередньої моделі стратегічної неоднозначності й перейшла до масштабного застосування регулярних збройних сил.

Також автором запропоновано режимно-конфліктну модель аналізу військових конфліктів на пострадянському просторі. У цій моделі військова конфліктогенність держави пояснюється через взаємодію шести аналітичних компонентів. Запропонований підхід дозволяє перейти від описового аналізу окремих конфліктів до пояснення механізму їх політичного визрівання.

У дисертації запропоновано двовісну таксономію військових конфліктів на пострадянському просторі, побудовану на поєднанні ступеня інтенсивності насильства та рівня міжнародного залучення. Такий підхід дозволяє уникнути спрощеного поділу конфліктів на внутрішні й міждержавні, оскільки пострадянські кейси часто мають змішану природу. Запропонована таксономія має значення для подальших порівняльних досліджень, оскільки дає змогу системно зіставляти військові конфлікти на пострадянському просторі в єдиній аналітичній площині.

Окрім зазначеного, робота пропонує цілісний компаративний підхід до дослідження військових конфліктів на пострадянському просторі, що дозволило системно поєднати аналіз політичної трансформації, конфліктогенних чинників і моделей врегулювання. Автором концептуалізовано взаємозв'язок між незавершеністю пострадянської трансформації та накопиченням проблем, нерозв'язаність яких призводить до небезпечного загострення і зрештою – до збройного зіткнення різної тривалості. Авторський доробок з означеної проблеми має важливе значення для сучасної політичної науки і безпекових студій. У дисертації поглиблено розуміння ролі неоімперських і неоколоніальних практик у пострадянському середовищі як чинника політичної дестабілізації та перетворення гібридних інструментів впливу на передумову відкритої воєнної агресії. Робота містить обґрунтовану інтерпретацію етапності українсько-російських відносин, де договірно-правові компроміси розглядаються не як сталий механізм миру, а як тимчасові конструкції, що не усували глибинного конфліктного ядра. Значущим є висновок про «неповноту гарантій» безпеки в умовах відсутності дієвих механізмів примусу агресора до виконання міжнародних зобов'язань. В дисертації запропоновано важливу для практики тезу: стійкий мир можливий лише за умов одночасної реалізації трьох блоків – дієвого стримування агресора, демонтажу структур залежності та забезпечення справедливості та відповідальності.

Таким чином, дисертаційне дослідження має як теоретико-методологічний, так і прикладний вимір.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона розширює можливості політологічного аналізу пострадянських конфліктів і поглиблює поняттєвий апарат дослідження політико-територіальної трансформації. Важливо, що дисертант не обмежується дескрипцією конфліктів, а вбудовує їх у ширший контекст еволюції політичних режимів, зовнішньополітичного позиціонування і безпекових архітектур.

Робота формує науково виважену основу для подальших досліджень:

- 1) гібридних механізмів ескалації;
- 2) інституційної вразливості перехідних режимів;
- 3) впливу ідеологічних конструктів на легітимацію насильства;
- 4) умов формування стійкого післяконфліктного миру.

Для української політичної науки дисертація є цінною ще й тому, що поєднує класичні політологічні підходи з актуальною безпековою проблематикою, не втрачаючи академічної строгості.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання:

- 1) у формуванні підходів до державної політики у сфері національної безпеки, регіональної стійкості та протидії гібридним загрозам;
- 2) у підготовці аналітичних матеріалів щодо запобігання ескалації конфліктів і проектування інструментів стримування;
- 3) у навчальному процесі при викладанні дисциплін політологічного, національної безпеки та міжнародно-безпекового профілю;
- 4) у подальших наукових розвідках, пов'язаних із трансформацією пострадянського простору.

Варто наголосити, що результати дисертації можуть бути корисними не лише в академічному середовищі, а й у практиці експертно-аналітичних структур, що працюють у галузі регіональної безпеки, інформаційної стійкості та післяконфліктного відновлення.

У процесі виконання дисертаційного дослідження здобувач проявив високий рівень самостійності, наукової дисципліни і вміння працювати з великим обсягом різнотипних джерел. У роботі над текстом дисертації автор системно опрацював теоретичні підходи, порівнював різні інтерпретаційні моделі, уточнював аналітичні категорії та послідовно вдосконалював аргументацію.

Під час наукового консультування здобувач демонстрував здатність конструктивно сприймати критичні зауваги; оперативно доопрацьовувати складні фрагменти; усувати термінологічну нечіткість; поглиблювати причинно-наслідковий аналіз; забезпечувати внутрішню цілісність дослідження.

Апробація результатів дослідження у наукових фахових журналах і науково-практичних заходах (12 конференцій і семінарів) підтверджує належний рівень комунікації результатів дослідження та їхню фахову релевантність.

Дисертаційна робота на тему «Військові конфлікти на пострадянському просторі: порівняльний аналіз» є завершеним, самостійним, логічно цілісним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному рівні. У роботі розв'язано важливе наукове завдання, що має суттєве значення для розвитку сучасної політичної науки та практики безпекового аналізу. Отримані результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне й практичне значення, відповідають заявленій меті та завданням, а також свідчать про високий рівень наукової підготовки здобувача.

Вважаю, що дисертація відповідає вимогам до наукових кваліфікаційних праць за спеціальністю 052 Політологія, а її автор заслуговує на позитивну оцінку та може бути рекомендований до подальшого проходження процедури атестації.

Науковий керівник:

завідувач кафедри політології ННІ філософії,
культурології, політології Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна, доктор політичних наук,
професор

Підпис Олександра Фісуна засвідчую
Начальник відділу кадрів
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Олександр ФІСУН

Олена ГРОМИКО